



□ **Hemel, oh Heer, help, ik ben dood!**

Informatie over de boeken, prenten en objecten in de expositie *Hemel, oh Heer, help, ik ben dood!* Wilt u meer informatie over dit onderwerp? Raadpleeg dan eens *Poppenspe(e)lmuseumpamflet nr. 49a* of de meer dan zeventuizend boektitels omvattende *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek*. In de museumwinkel zijn documentatie en diverse briefkaarten verkrijgbaar. Snuffel ook eens in het *poppentheater-abc* op onze website www.poppenspeelmuseum.nl.

[1]

Boeken

* *Marcia funebre d'una marionetta*. Di C. Gounod.
Milano: G. Ricordi (19-?). GOUN 72.480.

* *Marche funèbre d'une marionnette*. Mus. de Ch. Gounod; texte par Georges Price et Jean Ker Mary; grav. en taille douce de Paul Destez et Japhet. Paris: Henry Lemoine (19-?). GOUN 72.932.

Objecten

* *Skelet*. Marionet. Engeland (ca. 1970).

Materiaal/techniek: klei, hout, gegoten, beschilderd.

* *Commedia dell'artefiguren*. Frankrijk (ca. 1980). Pulcinella, Giangurgolo, Pantalone, Polichinelle, Arlequin en Arlequine. Materiaal/techniek: tin, verf, gegoten, beschilderd. De figuren zijn geïnspireerd op illustraties uit *Masques et bouffons, comédie italienne*; texte et dessins par Maurice Sand; grav. par A. Manceau; préf. par George Sand. Paris: Michel Lévie frères (1860). SAND 73.065.

* *Pierrot*. Handpop. Frankrijk (ca. 1980). Materiaal: textiel, kunststof.

* *Pulcinella*. Handpop. Napels (ca. 1990).

Materiaal/techniek: textiel, kunststof, beschilderd.

[2]

Boeken en prenten

* *Dean's moveable book of the Royal Punch & Judy as played before the Queen at Windsor Castle & the Crystal Palace*. London: Dean (18-?). DEAN 70.911.

* *De poppenkast, beweegbaar prentenboek*. Rotterdam: H. Nijgh (18-?). POPP 72.193.

* *Histoire de Polichinelle*. Centsprent. Nr. 165. Uitg. Gordinne, Luik, België (ca. 1800-1899). Twaalf afbeeldingen in kleur met Polichinelle, Arlecchino en Colombina. Materiaal/techniek: papier, inkt, grafiek, lithografie

* *La Punition*. Poëziealbumprent. Lithograaf: Vieillemand & ses Fils. Parijs (ca. 1880-1920). 'De straf'. Polichinelle wordt door een kind aan de galg gehangen. Materiaal/techniek: papier, chromolithografie.

Objecten

* *Jan Klaassen/Kasperl*. Kop van een handpop. Thüringen, Duitsland (ca. 1920-1950). Materiaal/techniek: hout, houtsnijwerk, beschilderd.

* *Katrijn en Pierlala*. Zakdoekje. Ger Spierenburg. Nederland (ca. 1970). Materiaal/techniek: textiel, bedrukt.

* *Handpoppenspeler met Kasperl en toeschouwers*.
Vervaardiger: Braune, Duitsland (1978). Materiaal/techniek: tin, gegoten.

[3]

Boeken

* *Polichinelle, drame en trois actes*. Publ. par Olivier et Tanneguy de Penhöt; ill. par Georges Cruishanck [i.e. George Cruikshank]. Paris: Bureaux de l'histoire pittoresque d'Angleterre (1836). POLI 73.968.

* *Polichinell: Dramatisches Feen-Mährchen für kleine und große artige Kinder*. Von J.P. Lyser; mit Georges Cruikshanks Originalholzschn. Stuttgart: Paul Neff (ca. 1840).
LYSE 72.212.

* *The tragical comedy, or comical tragedy of Punch and Judy*.
With twenty-four ill.; designed and engr. by George Cruikshank.
London: George Routledge (19-?).
TRAG 72.223.

* *The comical tragedy or tragical comedy of Mr Punch*. Written by Neil Gaiman; ill. by Dave McKean. London: VG Graphics (1994).
GAIM 73.440.

Objecten

* *Jan Klaassen*. Kop van een handpop. Nederland (ca. 1970).
Materiaal/techniek: kunststof, gegoten, polychroom.

* *Polichinelle*. Kop van een handpop. Frankrijk (ca. 1970).
Materiaal/techniek: kunststof, gegoten, polychroom.

* *Poppenkast*. Vervaardiger: Braune, Duitsland (1978).
Materiaal/techniek: tin, gegoten.

[4]

Boeken en prenten

* *Poppenspel in Vlaanderen in 't bijzonder en over den alom vermaarden Antwerpschen Poesje, mitsgaders 't een en...* Bijeenverz. en beschreven door Ary Delen.
Hier is bijgevoegd: *De hartroerende en schoone historie van Oursson en Valentijn, zooals die in de Antwerpsche Poppencomédie is te hooren en te zien, zeer vermakelijk om te lezen*. Antwerpen: A. de Tavernier (1916). DELE 73.973.

* *Mijn poppenkast, een werkboek*. Gerard de Hornois; tek. bezorgd door Gustaaf C. Debruyne. Leuven: Davidfonds (1943). DE H 71.029.

* *Spielzeug, eine bunte Fibel*. Von Hans-Friedrich Geist; Bilder von Alfred Mahlau.
Leipzig: L. Staackmann, cop. (1938). GEIS 71.091.

* *Uit het leven van Jan Klaassen. Nieuwe Nederlandsche Kinderprenten*. Nr. 55.
Uitg. G.L. Funke. Lith.: Emrik en Binger. Haarlem (1850-1890).
Negen tafereeltjes met Jan Klaassen in diverse beroepen en situaties,
waaronder Jan Klaassen en de dood en Jan Klaassen in de poppenkast.
Materiaal/techniek: papier, inkt, lithografie.

* *Poppenspel 'De Poesje'*. Briefkaart. Volkskundemuseum, Antwerpen.
Uitg. A. van Mieghem, Oostende (ca. 1990).

Objecten

* *De Dood*. Handpop. Nederland (ca. 1970).

Materiaal/techniek: textiel, kunststof, gegoten, polychroom.

* *De Dood*. Handpop. Nederland (ca. 1980).

Materiaal/techniek: textiel, hout, houtsnijwerk, beschilderd.

[5]

Boeken en prenten

* *Klein Pulcinellenboek voor Anneke*. Peter Vos.

Amsterdam: Thomas Rap (1969). VOS 71.831.

* *Het vreugdelied van de dood*. Amsterdam: De Arbeiderspers (1930). VREU 73.969.

* *Dobbelende Pulcinella met de Dood*. Peter Vos, Utrecht (ca. 1960).

Materiaal/techniek: papier, inkt, potlood, tekening.

Objecten

* *Jan Klaassen/Kasperl*. Kop van een handpop. Thüringen, Duitsland (ca. 1920). Materiaal/techniek: hout, houtsnijwerk, beschilderd.

* *Marionettenspeler*. Gegraveerde tekst: Stölpner: "Der Herr lenkt meine Schritte!"

Vervaardiger: Braune, Duitsland (1978). Materiaal/techniek: tin, gegoten.

* *Skelet*. Marionet. Poppentheater Musquit, Amsterdam (ca. 1970).

Materiaal/techniek: hout, houtsnijwerk.

* *Trucpoppen*. Skelet. Kaartnr. 11. Uit: *Poppenspe(e)lkwartet*. Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1991). PAER 72.787.

Materiaal/techniek: fotografische reproductie van een Poppenspe(e)lkwartetkaart.

[6]

Boeken en prenten

* *Punch and Judy*. (19-?). PUNC 71.291.

* *De lotgevallen van Jan Klaassen. Aan de jeugd verhaald door J.J.A. Goeverneur*.

Deventer: H.J. ter Gunne (192-). GOEV 74.011.

* *De poppenkast. Jan Klaassen*. Leiden: D. Noothoven van Goor (192-?).

POPP 71.694.

* *De geschiedenis van Jan Klaassen*. Centsprent. Nr. 201.

Leiden: D. Noothoven van Goor (ca. 1900). Acht karakteristieke poppenkastscènes met Jan Klaassen, Katrijn, de baby, de dokter, de diender, Harlekijn, Tobias de hond en de beul. Materiaal/techniek: papier, inkt, grafiek.

* *Mr Punch, Judy en de baby in de poppenkast*. Briefkaart. Ontwerp: Ljiljana Rylands.

Uitg. Courtier, Engeland (ca. 1990).

Objecten

* *Mr Punch*. Handpop. Engeland (ca. 1980).

Materiaal/techniek: textiel, kunststof, beschilderd.

* *Judy/Katrijn/Gretl*. Handpop. Duitsland (ca. 1950).

Materiaal/techniek: textiel, klei, gegoten, beschilderd.

[7]

Boeken en prenten

* *Goede bekenden. Onze populaire kinderliedjes*. Tweede bundel. Verzameld en van pianobegeleiding voorzien door Johan de Veer. Met een voorwoord van Daniël de Lange en versierd met 64 oorspronkelijke tekeningen van André Vlaanderen. Amsterdam: Scheltens & Giltay (19-?). GOED 72.477.

* *Marche funèbre d'une marionnette*. Pour piano par Ch. Gounod. Paris: H. Lemoine (19-?). GOUN 72.981.

* *Buurkinderen*. Een vervolg op 'Nog bij moeder' door Jan Ligthart en H. Scheepstra; geheel nieuw geïll. door C. Jetses [en J.A. Arnolli]. Groningen: J.B. Wolters (1957). LIGT 70.028.

* *Buurkinderen*. Een vervolg op 'Nog bij moeder' door Jan Ligthart en H. Scheepstra; geïll. door C. Jetses. Groningen: J.B. Wolters (1948). LIGT 71.081.

* *Buurkinderen*. Een vervolg op 'Nog bij moeder' door Jan Ligthart en H. Scheepstra; geïll. door C. Jetses. Groningen: Wolters (19-?). LIGT 71.080.

* *Polichinelle*. Acht reclameprentjes (onvolledige serie). Uitg. Mmes C. David & J. Foucault, Frankrijk (1850-1900). Polichinelle wordt gearresteerd, ontsnapt en wordt opgehangen aan de galg. Materiaal/techniek: papier, inkt, grafiek, drukwerk.

* *Grosses Kasperl Theater*. Reprint van een papieren theater, negentiende eeuw. Met montagevoorschriften en diverse figuren, waaronder Kasperl, Gretl, de sultan, twee duivels, de Dood en een poes. Kaartnr. 89.043. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1989). Oorspronkelijke uitgever: Kühn. Nr. 8233. Duitsland (1800-1899). Zie *Schreibers Kindertheater*. Auteur: Kurt Pflüger. Duitsland (1986). PFLÜ 70.334. Materiaal/techniek: papier, karton, inkt, lithografie, drukwerk.

* *Jan Klaassenspel*. Pierlala. Kaartnr. 1. Uit: *Poppenspe(e)lkwartet*. Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1991). PAER 72.787. Materiaal/techniek: papier, inkt, lithografie, drukwerk.

Objecten

* *Kasperl Theater*. Miniatuurschuiftheater met diverse figuurtjes, waaronder de duivel, de krokodil, Kasperl, Gretl, de Dood en de diender. Duitsland (ca. 1980). Materiaal/techniek: tin, gegoten, beschilderd.

* *Poppenkast*. Vervaardiger: Braune, Duitsland (1978). Materiaal/techniek: tin, gegoten.

[8]

Boeken en prenten

* *The Punch & Judy book*. Ron Maris. London: Victor Gollancz (1984). MARI 70.662.

* *Das Kasperlbuch*. [Holzschn. C. Reinhardt]. Wien: Rikola (1924). KASP 72.195.

* *Le Guignol des Champs-Élysées*. Adolphe Tavernier & Arsène Alexandre; préf. de Jules Claretie. Paris: Charles Delagrave (1889). TAVE 70.029.

* *Guignol*. Poëziealbumprint. Nr. 5. Landsberg & Cie, H. Halluin, Frankrijk (1880-1910). Reclameprint voor Grands magasins La Jeunesse Marx & Cie. Guignol hangt de diender aan de galg.
Materiaal/techniek: papier, inkt, grafiek, drukwerk.

* *De poppenkast*. Eerste stuk. Jan Klaassen als rekrut in Turkije. Münchener platen. Nr. 58. C. Reinhardt. Uitg. H. van der Moolen/K. Braun & F. Schneider. Snelpersdruk van C.R. Schurich. München (1857-1880). Zes afbeeldingen met Jan Klaassen en diverse figuren, waaronder een neger aan de galg.
Materiaal/techniek: papier, inkt, lithografie, drukwerk.

* *Attributen*. Galgje. Kaartnr. 3.
Uit: *Poppenspe(e)lkwartet*. Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1991). PAER 72.787
Materiaal/techniek: papier, inkt, lithografie, drukwerk.

Objecten

* *Mr Punch*. Handpop. Engeland (ca. 1980).
Materiaal/techniek: textiel, hout, beschilderd.

* *Sultan*. Handpop. Nederland (ca. 194?).
Materiaal/techniek: textiel, hout, beschilderd.

* *Galg*. Nederland (1999).
Materiaal/techniek: hout, touw, beschilderd.

[9]

Boeken en prenten

* *Kasperltheater*. (18-?). KASP 72.199.

* *Seid ihr alle da?* Kasperle-Bilder von Horst Janssen; mit Versen von Rolf Italiaander. Hamburg: Galerie Brockstedt (1983). JANS 72.308/72.549.

* Vier afbeeldingen met Jan Klaassen, de duivel en de Dood.
Materiaal/techniek: papier, inkt, lithografie, drukwerk.

Objecten

* *Skelet/doodskop*. Reclameartikel. Nederland (2000).
Materiaal/techniek: kunststof, gegoten, beschilderd.

[10]

Boeken en prenten

* *The tragical comedy or comical tragedy of Punch and Judy*. With twenty-four ill., designed and engr. by George Cruikshank. London [etc.]: George Routledge [etc.], (18-?). TRAG 72.224.

* *The left-handed Punch*. Nr. 15/80. Roy Fisher & Ronald King; [puppets cut out by Mary Adams, Anne Forgan]. Guildford: Circle Press (1986). FISH 73.245.

* *Punch and Judy*. With twenty-four ill., designed and engr. by George Cruikshank; and other pl.; accompanied by the dialogue of the puppet-show, an account of its origin, and of puppet plays in England. London: Bell & Daldy (1873). PUNC 73.254.

* *Foto van Ronald King*. Afbeelding uit: Playing games. Engeland (198?).

* *Punch & Judy*. Briefkaart. Illustratie: Graham Philpot. Design: Howard Brown. Engeland, Royal Mail (2001).

* *Postzegels*. Afgebeeld zijn: de agent, de clown, Mr Punch met de knuppel, Judy met haar baby, de gerechtsdienaar en de krokodil met worstjes. Ontwerp: Keith Bernstein, naar poppen van Bryan Clark. Engeland, Royal Mail (2001).

Objecten

* *Jan Klaassen*. De kop van een handpop. Nederland (ca. 1970).

Materiaal/techniek: kunststof, gegoten, polychroom.

* *Poppenkast met Punch en Judy*. Engeland (ca. 1980).

Materiaal/techniek: tin, gegoten, beschilderd.

* *Mr Punch*. Engeland (ca. 1980).

Materiaal/techniek: tin, gegoten, beschilderd.

MUZIEKSTANDAARDS

Muziekalbums

* *La mort de Polichinelle*. Chansonnette. Paroles de Villemer; mus. de F. Wachs.

Paris: E. Meuriot (19-?). VILL 74.337/74.338.

* *Marcia funebre d'une marionette*. Di C. Gounod. Milano: G. Ricordi (19-?). GOUN 72.480.

* *Marche funèbre d'une marionnette*. Mus. de Ch. Gounod; texte par Georges Price et Jean Ker Mary; grav. en taille douce de Paul Destez et Japhet.

Paris: Henry Lemoine (19-?). GOUN 72.932.

ZELF EENS PROBEREN?

Activiteiten

* *Combinatiespel*. Combineer de afbeeldingen met de juiste teksten.

Welke teksten en plaatjes horen bij elkaar? Voeg ze samen. Applaus!

* *Poppenspe(e)l-kijk- en -zoektocht*. Speurtocht(en) door het Poppenspe(e)lmuseum.

AUDIOVISUELE INFORMATIE

Muziek/video (op verzoek te beluisteren en te zien)

* *Marche funèbre d'une marionnette*. Muziek van Charles Gounod (1818-1893).

Uitvoerenden: BBC Philharmonic. Yan Pascal Tortelier. Londen (1999).

* *Janus Cabalt*. Video. Amsterdam: TIN (1986).

Janus Cabalt (1869-1935) was een befaamde Jan Klaassenspeler. Hij had met zijn poppenkast een vaste plaats op de Dam te Amsterdam. De film toont Feike Boschma en Wim Kerkhove, die de handpoppen en marionetten van Cabalt bekijken en bespelen. De muziek is van Klaas Bakker.

DOCUMENTATIE, POPPENSPE(E)LMUSEUMWINKEL

Poppenspe(e)lmuseumpamfletten/monografieën/diverse uitgaven

* *Poppenspe(e)lmuseumpamflet*. Nrs. 48 en 49a (formaat A4).

Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Poppenspe(e)lmuseum (2002).

* *Volkspoppenspel en de Dood*. 'Oh hemel, oh Heer, help, help, ik ben dood!' Nr. 8.

Vouwblad (formaat A4). Monografieënreeks 't *Fluwelen eindje*. Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1987). PAER 71.474.

* *Scènes uit de poppenkast met Jan Klaassen*. Poster (formaat A3).

Hetty Paërl. Vorchten: Poppenspe(e)lmuseum (2001).

* *Poppenspe(e)lkwartet*. Poster (formaat 58 x 95 cm) en een doosje met kwartetspelkaarten en een boekje. Otto van der Mieden en Hetty Paërl. Vorchten: Oostelijk Kunstbedrijf (1991).

* *Poppenspe(e)l-kijk- en -zoektocht*.

Speurtocht(en) door het Poppenspe(e)lmuseum.



DIVERSEN

Doek en trucpop

* *Doodskleed*. Een doodspleed wordt gebruikt om de kist – met daarin een stoffelijk overschot – te bedekken. Het zwarte kleed dient om de duivel, die op zoek is naar de ziel van de dode, op afstand te houden. Zwart is de kleur die de duivel niet kan zien, zodat zijn speurtocht naar de ziel van de overledene vergeefs is.

* *Dupak*. Jan Klaassen als stang- en trucpop. Vervaardiger: Anton Anderle, Slowakije (1990). De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het strekken en weer inkrimpen van de hals van de *Dood van Pierlala*. Pierlala wordt als stokpop van onderaf bewogen; de dupak wordt als stangpop van bovenaf gemanipuleerd. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam geschiedt en onder doodse stilte, gaat het strekken en krimpen van de dupak razendsnel en met veel rumoer en leven. Dupak betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van textiel. De stang waaraan de dupak hangt, gaat door de kop en het lijf heen en zit vast aan de houten heup. Het gat in de kop is iets wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer kan schuiven. Aan weerszijden van de kop is een touw vastgemaakt. De touwtjes gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhoutje. Door dit op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lappen lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en veert weer op. Behalve stampend springen, kan de dupak ook om zijn as draaien; daarbij zwieren zijn armen wijd uit. Het nummer met de dupak wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspoppentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd.

□ *Illustratie: de Dood*. Afbeelding uit: 'Grosses Kasperl Theater', papieren theater nr. 8233. Uitgeverij: Kühn, Duitsland (180-?). Reprint: kaartnr. 89.043. Oostelijk Kunstbedrijf, Vorchten (1989).

Poppenspe(e)lmuseum©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax.: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

info@poppenspelmuseum.nl